

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28. 8. 2024, sp. zn. 33 Cdo 1788/2023, ECLI:CZ:NS:2024:33.CDO.1788.2023.1

Číslo: 49/2025

Právní věta:

Převedl-li postupitel tutéž pohledávku vícekrát, stane se pravým věřitelem osoba, které pohledávku postoupil jako první.

Postupník, jemuž dlužník plnil jako nepravému věřiteli, se přijetím takového plnění bezdůvodně obohatil na úkor pravého věřitele (postupníka, jemuž postupitel postoupil pohledávku jako prvním).

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 28.08.2024

Spisová značka: 33 Cdo 1788/2023

Číslo rozhodnutí: 49

Číslo sešitu: 7

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Postoupení pohledávky, Přípustnost dovolání

Předpisy: § 1882 o. z.

§ 237 o. s. ř.

§ 238 o. s. ř.

§ 2991 o. z.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud k dovolání žalobkyně zrušil rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 14. 12. 2022, sp. zn. 13 Co 323/2022, a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 26. 5. 2022, sp. zn. 40 C 217/2021, a věc vrátil Obvodnímu soudu pro Prahu 4 k dalšímu řízení.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Žalobkyně se po žalované domáhala zaplacení 34 417 EUR s tím, že o tuto částku se žalovaná na její úkor bezdůvodně obohatila, přijala-li plnění od společností VOSAIO Travel Limited a G2 Travel Limited, které právem náleželo jí.

2. Městský soud v Praze (dále jen „odvolací soud“) rozsudkem ze dne 14. 12. 2022, č. j. 13 Co

323/2022-89, potvrdil rozsudek ze dne 26. 5. 2022, č. j. 40 C 217/2021-60, jímž Obvodní soud pro Prahu 4 (dále jen „soud prvního stupně“) zamítl žalobu o zaplacení 34 417 EUR a uložil žalobkyni povinnost zaplatit žalované na náhradě nákladů řízení 117 941 Kč do 3 dnů od právní moci rozsudku k rukám jejího zástupce; současně odvolací soud rozhodl o nákladech odvolacího řízení.

3. Odvolací soud vyšel ze zjištění, že společnost Luboš Kaiser, s.r.o. (dále jen „postupitelka“) postoupila soubor svých nesplacených a v budoucnu vzniklých pohledávek za dlužníky (cestovními kanceláři, mezi něž patřily i VOSAIO Travel Limited a G2 Travel Limited) nejprve v rámci smlouvy ze dne 15. 2. 2017 žalobkyni a následně dne 22. 3. 2018 rámcovou faktoringovou smlouvou, jejíž součástí byla generální cese pohledávek za cestovními kanceláři, žalované. Postupitelka tak učinila, přestože se ve smlouvě z 15. 2. 2017 zavázala zdržet se jakéhokoli jednání, které by ohrozilo postoupení pohledávek podle této smlouvy či platbu od dlužníků ve prospěch žalobkyně. Postoupení pohledávek na žalovanou postupitelka dlužníkům oznámila, postoupení pohledávek na žalobkyni nikoli. V řízení nebylo prokázáno, že by žalobkyně (v pořadí první postupnice) dlužníkům postoupení pohledávek prokázala či začala prokazovat. Postupitelka v období duben–červen 2018 (po uzavření smlouvy s žalovanou) vystavovala dvojmo faktury s cesními doložkami; faktury s cesní doložkou na žalovanou zasílala dlužníkům a ti pak na jejich základě žalované plnili, faktury s cesními doložkami na žalobkyni zaslala pouze žalobkyni. Žalobkyně se domáhá shodného plnění současně v insolvenčním řízení vedeném proti Luboš Kaiser, s.r.o. s odůvodněním, že uvedená společnost se jako postupitelka na její úkor bezdůvodně obohatila; žalobkyně jí totiž zaplatila za postoupené pohledávky a očekávala, že se jí dostane plateb od dlužníků, což se nestalo.

4. Na základě těchto skutkových zjištění odvolací soud přisvědčil soudu prvního stupně, že „na straně žalované nedošlo na úkor žalobkyně k bezdůvodnému obohacení podle § 2991 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. z.“), neboť dlužníci neplatili žalované bez právního důvodu“. Dohodu o postoupení pohledávek uzavřenou mezi postupitelkou (Luboš Kaiser, s.r.o.) a žalobkyní posoudil jako platné právní jednání podle § 1887 o. z. Existence smlouvy o postoupení shodných pohledávek uzavřená mezi postupitelkou a žalovanou nebyla v řízení zpochybněna. Právní důvod plnění dlužníků (cestovních kanceláří VOSAIO Travel Limited a G2 Travel Limited) žalované vyplýval ze smlouvy o postoupení pohledávek, kterou žalovaná coby postupnice uzavřela s postupitelkou Luboš Kaiser, s.r.o., z cesních doložek na jednotlivých fakturách doručených dlužníkům a ze sdělení platebních údajů na fakturách. Podle § 1882 odst. 2 o. z. platí, že postoupil-li postupitel (zde Luboš Kaiser s.r.o.) tutéž pohledávku několika postupníkům (zde žalobkyni a žalované), je vůči dlužníkovi účinné to postoupení, o kterém se dozvěděl nejdříve (zde postoupení pohledávek žalované). Dlužník je povinen plnit tomu, kdo mu jako postupník postoupení pohledávky prokázal, resp. začal prokazovat, nebo ohledně něhož mu postoupení postupitel oznámil. V posuzovaném případě se dlužníci dozvěděli pouze o postoupení předmětných pohledávek žalované (a to z oznámení postupitelky), žalobkyně coby nová věřitelka zůstala vůči dlužníkům nečinná, resp. postoupení pohledávek jim neprokázala (ani nezačala prokazovat). Dlužníci tak plnili žalované v dobré víře dle notifikace postupitelky a svoje dluhy tak splnili; nelze dovodit, že neexistoval právní důvod plnění (tj. důvod, aby žalovaná plnění od dlužníků přijala a ponechala si je), ani že smlouva o postoupení pohledávek uzavřená 22. 3. 2018 mezi postupitelkou a žalovanou byla neplatná.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

5. Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalobkyně dovolání, v němž zpochybnila právní závěr odvolacího soudu dovozující, že žalovaná se přijetím plnění od dlužníků na její úkor bezdůvodně neobohatila. Přípustnost dovolání dovozuje především z přesvědčení, že napadené rozhodnutí závisí na otázkách hmotného práva, při jejichž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu. Má za to, že otázku „možnosti disponovat s věcí či právem, které subjekt již

dříve převedl“, odvolací soud vyřešil v rozporu s usnesením ze dne 14. 4. 2021, sp. zn. [20 Cdo 1271/2020](#), v němž Nejvyšší soud dospěl k závěru, že postupitel může svou pohledávku převést účinně pouze jednou; pravým věřitelem se pak stane pouze ten, komu byla pohledávka postoupena jako prvnímu. Při řešení otázky „možnosti ponechat si plnění přijaté od dlužníka na základě neplatného postoupení pohledávky“ odvolací soud podle názoru dovolatelky nerespektoval rozsudek ze dne 19. 6. 2018, sp. zn. [23 Cdo 4886/2016](#), v němž Nejvyšší soud přijal a odůvodnil závěr, že postupitel (v časovém období mezi postoupením pohledávky a oznámením postoupení pohledávky dlužníkovi) je sice povinen od dlužníka plnění přijmout, ale už není oprávněn si ho ponechat. Za dosud dovolacím soudem neřešenou označila otázku „zda je možné vícenásobné postoupení týchž pohledávek týmž postupitelem a zda má ten, na koho byly pohledávky postoupeny později, právo nechat si plnění od dlužníka“. Odůvodnění napadeného rozhodnutí (a stejné platí pro rozhodnutí soudu prvního stupně) považuje za nedostatečné pro přílišnou stručnost; odvolací soud se v něm patřičně nevypořádal s jejími námitkami, zejména pokud jde o možnost opakovaného postoupení téže pohledávky týmž subjektem a oprávnění žalované ponechat si plnění od dlužníků. Navrhla, aby dovolací soud rozhodnutí soudů obou stupňů zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

6. Žalovaná se k dovolání vyjádřila a navrhla jeho odmítnutí. Pro případ, že by Nejvyšší soud shledal dovolání přípustným, navrhla, aby bylo zamítnuto jako nedůvodné.

III.

Přípustnost dovolání

7. Nejvyšší soud věc projednal podle zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“).

8. Podle § 237 o. s. ř. platí, že není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak. Přípustnost dovolání je oprávněn zkoumat jen dovolací soud (§ 239 o. s. ř.).

9. Podle § 241a odst. 1 věty první o. s. ř. lze dovolání podat pouze z důvodu, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci.

10. Skutkový stav, z něhož vyšel odvolací soud, v dovolacím řízení přezkumu nepodléhá; dovolací soud z něj vychází. V posuzovaném případě byla pro právní posouzení věci rozhodující následující zjištění: postupitelka (Luboš Kaiser s.r.o.) uzavřela postupně dvě smlouvy, kterými zamýšlela postoupit tytéž své pohledávky za dlužníky – cestovními kanceláři VOSAIO Travel Limited a G2 Travel Limited; nejprve (15. 2. 2017) postoupila pohledávky žalobkyni, posléze (22. 3. 2018) žalované, přičemž dlužníkům bylo notifikováno pouze postoupení pohledávek žalované. Žalobkyně (coby v pořadí první postupnice) dlužníkům postoupení pohledávek neprokázala, resp. ani nezačala prokazovat. Dlužníci plnili žalované, která plnění přijala.

11. Odvolací soud založil své rozhodnutí na právním závěru, že žalovaná (v pořadí druhá postupnice) se přijetím plnění od dlužníků, jímž postupitelka oznámila pouze postoupení pohledávek žalované, na úkor žalobkyně (v pořadí první postupnice) bezdůvodně neobohatila.

12. Dovolání je přípustné, neboť právním vztahem mezi dvěma postupníky, jímž byla postupitelem postoupena tatáž pohledávka za dlužníkem (tedy následky opakovaného postoupení tytéž pohledávky

více postupníků) se dovolací soud ve své rozhodovací praxi dosud podrobněji nezabýval (v dovolatelkou odkazovaném rozhodnutí sp. zn. [20 Cdo 1271/2020](#), pouze bez bližšího zdůvodnění konstatoval, že důsledkem takového postoupení je bezdůvodné obohacení nepravého věřitele na úkor věřitele pravého).

IV. Důvodnost dovolání

13. Podle § 1882 odst. 2 o. z., postoupil-li postupitel tutéž pohledávku několika osobám, je vůči dlužníku účinné to postoupení, o kterém se dozvěděl nejdříve.

14. Účelem citovaného ustanovení je především ochrana dobré víry „postoupeného“ dlužníka. Postoupí-li věřitel svou pohledávku více osobám, stane se jejím věřitelem jen ten z postupníků, na kterého byla pohledávka převedena nejdříve. Na ostatní (pozdější) postupníky nemohl postupitel pro nedostatek dispozičního oprávnění pohledávku převést (Dvořák, B. § 1882 [Oznámení postupu; postup několika osobám]. In: Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 746, marg. č. 18.).

15. Novým věřitelem pohledávky se tedy stává první postupník, ve vztahu k dalším „postupníkům“ je smlouva o postoupení pohledávky platná, není ovšem schopna vyvolat ve sféře práva příslušné účinky, tedy převést pohledávku (Myšáková, P. § 1882 [Perfekce postoupení – notifikace dlužníka]. In: Petrov, J., Výtisk, M., Beran, V. a kol. Občanský zákoník. 2. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, 2023, marg. č. 5.). Obdobně jako v případě, kdy postoupení nebylo dlužníkovi oznámeno a on plní postoupiteli, je zapotřebí, aby byl dlužník chráněn též tehdy, splní-li dluh nebo se jinak vyrovná s postupníkem, na něhož byla pohledávka stejným cedentem postoupena jako na druhého (či dalšího) v pořadí. Takový postupník se věřitelem pohledávky samozřejmě nestal; zákon však chrání dlužníka, splnil-li nepravému věřiteli v dobré víře (Dvořák, B. § 1882 [Oznámení postupu; postup několika osobám]. In: Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 746, marg. č. 18.).

16. K obdobným úvahám dospívá Nejvyšší soud v usnesení ze dne 14. 4. 2021, sp. zn. [20 Cdo 1271/2020](#), uvádí-li, že „Při opakovaném postoupení téže pohledávky se dlužník svého závazku zproští i tehdy, vypořádá-li se po oznámení či prokázání cese s nepravým věřitelem, ve vztahu k němuž se o postoupení dozvěděl nejdříve“. Postupitel je pánem pohledávky; je-li z jeho strany dlužníkovi postoupení řádně oznámeno (notifikováno), nemůže dlužník o pravdivosti obsahu notifikace pochybovat. Plní-li dlužník na základě postupitelovy notifikace třetí osobě, nebo se s ní jinak vyrovná, má i takové jednání účinky splnění dluhu. Dobrá víra dlužníka je chráněna i v případě, že k postupu pohledávky na označenou osobu vůbec nedošlo nebo že je neplatný a dlužník o tom nevěděl (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 21. 5. 2003, sp. zn. [32 Odo 293/2002](#)). To, že ustanovení § 1882 o. z. chrání dlužníka v tom, že může účinně splnit i nepravému věřiteli, nic nemění na tom, že postupitel může svou pohledávku účinně převést pouze jednou. V případě, že tutéž pohledávku převedl vícekrát, stane se pravým věřitelem toliko osoba, které byla pohledávka postoupena jako osobě v pořadí první. V rozsudku ze dne 19. 6. 2018, sp. zn. [23 Cdo 4886/2016](#), v němž je řešen vztah postupitele a postupníka podle zákona č. 40/1964 Sb., dospěl Nejvyšší soud k závěru, že v době mezi účinným postoupením pohledávky a oznámením postoupení dlužníku je postupitel povinen plnění od dlužníka přijmout, není však oprávněn si přijaté plnění ponechat. Ponechá-li si je, činí tak bez právního důvodu. Totéž lze – logicky vzato – dovodit i v nyní posuzované věci, kdy dlužníci s přihlédnutím k notifikaci plnili žalované (v pořadí druhé postupnici).

17. Podle § 2991 odst. 1 o. z., kdo se na úkor jiného bez spravedlivého důvodu obohatí, musí ochuzenému vydat, oč se obohatil. Podle odstavce 2 citovaného ustanovení se bezdůvodně obohatí zvláště ten, kdo získá majetkový prospěch plněním bez právního důvodu, plněním z právního důvodu,

který odpadl, protiprávním užitím cizí hodnoty nebo tím, že za něho bylo plněno, co měl po právu plnit sám.

18. Ustanovení § 2991 odst. 2 o. z. obsahuje demonstrativní výčet skutkových podstat bezdůvodného obohacení. Pokud nelze aplikovat jednu z uvedených skutkových podstat, je možno situaci stále podřadit pod generální klauzuli bezdůvodného obohacení podle odstavce prvního citovaného ustanovení při naplnění obecných předpokladů. Jedná se o nabytí majetkových hodnot fyzickou nebo právníkou osobou (obohaceným), „protiprávnost“ obohacení (nespravedlivý důvod), majetkovou újmu jiného subjektu (ochuzeného) a příčinnou souvislost mezi neoprávněným nabytím majetkového prospěchu obohaceným a majetkovou ztrátou ochuzeného.

19. Z citovaných ustanovení je patrné, že zákon č. 89/2012 Sb. obsahuje relativně ucelenou úpravu bezdůvodného obohacení. Na většinu případů dopadne buďto přímo jedna ze skutkových podstat definovaných v § 2991 odst. 2 o. z., nebo se na ni dá vztáhnout alespoň obecná klauzule bezdůvodného obohacení podle § 2991 odst. 1 o. z. (Petrov, J. § 3012 [Základní ustanovení]. In: Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Zvláštní část (§ 2055–3014). 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1998, marg. č. 1.-4., Židlická, M. § 3012 [Základní ustanovení]. In: Švestka, J., Dvořák, J., Fiala, J. aj. Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI (§ 2521–3081, relativní majetková práva 2. část) Praha: Wolters Kluwer, 2021, komentář k § 3012). Účinným splněním dluhu jiné osobě, než (pravému) věřiteli získává příjemce plnění bezdůvodné obohacení na jeho úkor. V posuzovaném případě v pořadí druhá postupnice – nepravá věřitelka přijetím plnění od dlužníků upotřebila pohledávku, která náležela v pořadí první postupnici, jakožto pravé věřitelce. Jelikož zákon č. 89/2012 Sb. tuto situaci výslovně neupravuje (např. na rozdíl od § 816 odst. 2 všeobecného občanského zákoníku 1811 – ABGB), je třeba ji podřadit pod generální klauzuli bezdůvodného obohacení § 2991 odst. 1 o. z. (Melzer, F. Občanský zákoník IX. Svazek § 2756–3081 Závazky z deliktů a z jiných právních důvodů. Praha: Leges, 2017, s. 1334.).

V. Závěr

20. Odvolací soud v posuzovaném případě správně dovodil, že řádnou notifikací za strany společnosti Luboš Kaiser s.r.o. (postupitelky) dlužníci nabydou dobrou víru ohledně skutečnosti, že jí označená třetí osoba (žalovaná) je novou věřitelkou a plněním dlužníků jí dojde ke splnění jejich dluhu. Pochybil však v tom, když k závěru, že žalovaná je oprávněna plnění od dlužníků přijmout a ponechat si jej, dospěl čistě na základě skutečnosti, že bylo plněno na podkladě platné smlouvy. Smlouva uzavřená mezi postupitelkou a žalovanou sice byla soudem hodnocena jako platná, to ale nemůže vést soud k automatickému závěru, že došlo také k účinnému postoupení pohledávek, které už postupitelka dříve účinně postoupila žalobkyni. Tyto závěry odvolacího soudu neobstojí z pohledu uváděné odborné literatury a nekorespondují ani s usnesením Nejvyššího soudu ze dne 14. 4. 2021, sp. zn. [20 Cdo 1271/2020](#).

21. Přestože žalovaná (v pořadí druhá postupnice) má právo (resp. povinnost) plnění od dlužníků, kterým bylo postoupení pohledávky postupitelkou oznámeno, přijmout, není oprávněna (chybí jí již právní titul) si přijaté plnění ponechat. Ponechala-li si plnění, obohatila se bez spravedlivého důvodu, neboť právní důvod plnění sice existoval (postupní – rovněž platná – smlouva, kterou žalovaná uzavřela s postupitelkou), avšak na jeho základě nebyla pohledávka převedena, protože postupitelka (původní věřitelka) ji v době postoupení již nevlastnila. Je sice pravda, že nedostatek dispozičních oprávnění postupitelky sám o sobě nezpůsobí neplatnost uzavírané postupní smlouvy (viz rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 4. 2021, sp. zn. [31 Cdo 3679/2020](#)) a odvolací soud ostatně uzavřel, že smlouva mezi postupitelkou a žalovanou platná byla, z její platnosti ale nelze – jak učinil bez bližšího zdůvodnění odvolací soud – vyvodit, že automaticky vyvolá i zamýšlené účinky (účinné postoupení pohledávky). Pokud jde o ochranu v pořadí druhé postupnice, má vůči postupitelce zřejmě práva z

vad (nepřevedení pohledávky je vadou právní).

22. Za dané procesní situace jsou nepřiléhavé odkazy žalobkyně na rozsudky Nejvyššího soudu ze dne 26. 4. 2018, sp. zn. [29 Cdo 2601/2016](#) a ze dne 3. 12. 2020, sp. zn. [24 Cdo 2890/2020](#), neboť v nich převodce možnost disponovat s předmětem postupní smlouvy měl v úmyslu získat, a vždy následně i získal; smlouva tak mohla dodatečně způsobit zamýšlené účinky.

23. Nejvyšší soud z výše uvedených důvodů napadené rozhodnutí podle § 243e odst. 1 o. s. ř. zrušil. Protože kasační důvody se vztahují i na rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil i je a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2, věta druhá, o. s. ř.).

24. V dalším řízení bude na soudu prvního stupně, aby po doplnění dokazování na základě výše uvedených závěrů znovu posoudil platnost a účinnost postupních smluv (případně je poměřil korektivem dobrých mravů). Dospěje-li ke shodným skutkovým závěrům, bude na místě právně uzavřít, že splnili-li dlužníci účinně žalované (v pořadí druhé postupnice), jakožto nepravé věřitelce, jednalo se o plnění, kterým se obohatila na úkor žalobkyně (v pořadí první postupnice), jakožto pravé věřitelky ve smyslu § 2991 odst. 1 o. z.

25. Soudy nižších stupňů jsou vázány právním názorem dovolacího soudu (§ 243g odst. 1, věta první, § 226 odst. 1 o. s. ř.).